

जयंतीची कथा

(आस्वाद आनी समिक्षा)

संकलन आनी संपादन
अवधूत आमोणकार

राजाई प्रकाशन

जयंतीची कथा
(आस्वाद आनी समिक्षा)

संकलन आनी संपादन:
अवधूत आमोणकार

प्रकाशन क्र. 5

पयली आवृत्ती : 2006

© राजाई प्रकाशन
आमोणें, केपें, गोंय - 403 705

छापपी :
रूतू ऑफसेट,
वळवय, फोंडें, गोंय

मुखचित्र :
गौरीश त्रेणेंकार

अक्षरजुळवणी :
ज्योती गांवकार

प्रकाशक :
अवधूत आमोणकार,
राजाई प्रकाशन,
आमोणें, केपें, गोंय - 403 705

मोल : रू. 125/-

JAYANTICHI KATHA
(A critical appraisal)

Compiled & Edited by :
Avadhut Amonkar

Publication No. 5

First Edition: 2006

© Rajae Prakashan
Amona, Kepem, Goa - 403 705

Printer :
Rutu Offset
Volvoi, Ponda, Goa.

Cover :
Gaurish Vernekar

Typesetting :
Jyoti Gaonkar

Publisher :
Avadhut Amonkar,
Rajae Prakashan,
Amona, Kepem, Goa - 403 705

Price : Rs. 125/-

अथांगांतलो कल्पना विलास : वास्तव आनी कल्पीत !

प्रियदर्शिनी तडकोडकार

कल्पना विलास होच मुळांत कल्पिताचेर आदारून आशिल्ल्यान तांतलें जग, मनशां, जीण ही त्याच कल्पीत जगांतलीं आसतात. पूण तांकां वास्तव जिणेचो वा सताचो आदार आसता. तशेंच तें सगळें वास्तव जिणेचें आभासात्मक रूप आसता. तांकां कल्पीत / आभास म्हणप म्हळ्यार पंचायत, ना म्हणप जाल्यारय तातूंत आशिल्लीं मनशां, प्रसंग प्रत्यक्ष सोदल्यार मेळतितच अशी आस्त ना. पूण ह्या अणभवांनीच तर साहित्यकृती आकारता. ते भायर "The best early training for a writer is an unhappy childhood" हें हेंमिंग्वेचें मत म्हज्या ह्या विचारांक फाटबळ दिताच. सांगाताच डब्लू. बी. येट्टसाचें 'बरोवपी पयलीं वीस वर्सां जें जिवीत जियेता तांतल्यानच ताचें मुखावेळें बरोवप जाता' हें मत म्हजें बळगें वाडयता आनी वेल्या वयर पळयतकच विरोधी दिसपी हो माथाळो आनी (तांतल्यान आयोजकांक अपेक्षीत आशिल्ल्यो) म्हज्यो प्रतिक्रिया हांच्यो गांठी सुटत वतात.

'अथांगांतलो कल्पना विलास : कितलो वास्तव कितलो कल्पीत' ह्या

शिर्शिकाच्या निमतान ह्या अणभवांची खोलाय आनी कलात्मकताय नियाळताना तातूंत आयिल्ली / चित्रायलेली जीण, तांतलीं मनशां वा पात्रां, तांचीं सुखां-दुखां, संवेदना, तांचे जिणेंतले अणभव ह्या सगळ्यांचो ह्या विशयाच्या फांटभुंयेचेर नियाळ जांव येता, हें होलमलें. हे म्हजे समजुतीचेर वा विशयाच्या आकलनाचेर आदारून म्हजीं कांय मतां ह्या लेखांत मांडपाचो हो यत्न.

पिळग्यांनी चलत आयिल्ल्यो रिती आनी भोगावळी चुकल्यार ह्या मनशांक आपणालो आदारच तुटल्या सारको दिसता. ('बसवो') ताचे जिणेंतलो पुराय अर्थच ना जावन वता. ताका लागून ताचे जिणेंत निजाचें (खाजगी) अशें कांयच नासता. निजाचीं मुल्यां आनी समाजीक मुल्यां हांचे मदीं हीं मनशां व्हडलोसो भेद करिनात. (आसाडी) तांच्यांतलीं कांय जाणां हे संस्कृतीविशीं, संस्कारांविशीं व्हडलिशीं खोशी नात देखून बंड करपाचो यत्न करतात, पूण व्हडलिशीं यशस्वी जायनात. ('बसवो'तलो येसको बसका घेता आनी 'आसाडी'तलो इट्टल काणयेकार सोरो पिवन येता तो प्रसंग) हाचें कारण हीं बंडखोर पात्रां ह्या मुळाव्या मुल्यांकच धरून विरोध करतात. ताका लागून तांच्या बंडखोरींतल्यान एके तरेन अशें सुचयतात की ह्या मुळाव्या मुल्यांमदीं शाश्वत अशें तत्व आसा तें सोडून दिल्यार समाजाचें हीत जशें जावचें ना, तशें मनीस जिविताकय कांयच अर्थ उरचो ना.

जयंतीची आनी म्हजी पयली वळख 'गर्जन' ह्या ताच्या झेल्यांतल्यान जाल्लीं. तातूंतल्यो चडश्यो गांवगिरे जिणेचे फांटभुंयेवेल्यो व्यक्तिरेखा - बायलांच्यो, ज्यो म्हज्या काळजांत रावल्यो आनी जयंती म्हळ्यार 'गर्जन' अशें समीकरण म्हजे पुरतें तयार जालें. अशें कित्याक तर ह्या झेल्यांतल्या कथांचें अणभवविश्व हें वास्तवाच्या संदर्भांतल्यान आयिल्लें. बायलेचे तांकिचो आविश्कार थंय चड प्रभाविपणान जाल्लो म्हाका जाणवतालो. घडये तिचेकडेन पळोवपाचो लेखिकेचो दृश्टीकोन हो feministic प्रभावांतल्यान घडिल्लो आसूं येत. कांय प्रमाणांत हातूंतली बायल समाजीक आनी अर्थीक नदरेनय बरिचशी स्वतंत्र आशिल्ली. विरोध करपी अशी ती बायल आसुनय तिचें हें चित्रण कांयशें अडेचें वा आव हाडिल्लें कशें दिसतालें. तरीकूय तिचें एकसुरेपण तिका सैमानय दिल्ली दुर्बळकाय, तिची जावपी उपेक्षा आनी ताका लागून तिच्या मनाचो जाल्लो संताप आनी असहायता हे मनोवस्थेचें जयंतीन केल्लें सुचक चित्रण म्हाका दिसतालें.

उप्रांत जयंतीची कथालेखिका ही प्रतिमा धुसर जायत गेली आनी लोकवेदाची संशोधक, अभ्यासक हीच प्रतिमा चड उठून दिसपाक लागली. आतां आतांशी तर तिचे मदली कथाकार कुशीकच पडल्या/पडटा अशें दिसपाक लागतानाच ह्या लोकवेदाच्या अभ्यासाचे फाटभुंयेचेर बरयिल्ल्यो तिच्यो कांय कथा हांवें नेमाळ्यांनी, दिवाळी अंकांनी वाचल्यो (सातमाय, आदिती बी) आनी आयजय तिचे मदली कथाकार निखटीच जागी ना जाल्यार पुराय तांकी सयत आनी परिपक्वतायेन (maturity) ती तिचेभितर वावुरता हाची गवाय दिवपी 'अथांग' हो झेलो उजवाडा आयलो. 'गर्जना' उप्रांत 12 वर्सांच्या काळांत जें लेखन लोकवेदा संबंदान जातालें ताचो प्रभाव ह्या काळांतल्या कथांचेर आनी तिच्या चिंतनाचेर जाल्या बगर कसो रावत? ते भायर आर्विल्ल्या साहित्याचें उगटें जाल्लें व्यापक विश्व, तातुंतल्यान मूर्त जाल्ल्यो कलेच्यो जाणविकायो आनी जिविताचे जाणविकायेचे संस्कार, आपणाल्या व्यक्तिमत्वाच्या जडण घडण्णियो, कंवळे पिरायेवेल्या आयुश्यांतल्या अणभवांचें संचीत, लोकसंस्कृतिचे संस्कार आनी मुखेल म्हळ्यार आपणालो स्वतंत्र प्रतिभाधर्म ह्या साबारांतल्यान आपल्या साहित्याची एक खासा सुवात कोंकणी कथेच्या मळार जयंतीन तयार केल्या हे विशीं अतिताय ना.

कोंकणी कथेच्या दायजाकडेन, चड करून तिच्या गांवगिऱ्या वाठारावेले कथेकडेन जयंतीचो संबंद कसो आसा हेंवूय हे सुवातेर पळोवप समा जातलें. कोंकणींतल्या अस्तुरी कथाकारांनी वेगळ्या वेगळ्या विशयावेल्यो कथा जरी बरयल्यो तरी कांय कथांचे आडवाद सोडल्यार चडशो कथा ह्यो शारी वातावरणांत रावपी मनशांच्यो वा गांवगिऱ्या वाठारांतल्या भाटकारांचो जुलूम जबरदस्ती, दळिद्र, झगडीं, शिकप, अज्ञीनपण हांचेंच चित्रण करपी अशो. त्या कारणान अथांगांतल्या बायलमनशांचीं चित्रणां हीं विशेश रूपान भावतात. हातूंत भर घालपाक लोक-संस्कृतायेची फाटभूंय लाबिल्लीं कांय चित्रणांय आसात. जयंतीचे कथेची विशेशताय म्हळ्यार ही कथा व्यक्तिचित्रांच्या मनांत रिगून बशिल्ली आसा. (देखीक, 'ती', 'चित्रा', 'काणी सिंद्रेलाची') ह्या कथांनी जें घडटा वा थंयचीं मनशां येतात तांचेकडेन जयंती पळयताना तातुंतल्याच खंयच्या तरी व्यक्तिरेखेच्या मनांतल्यान पळयत आसता. देखून 'आसाडी'तली घन्नी विठ्ठलाच्या उतरांनी निण्णेवन आनी ताणें केल्ल्या आपणाल्या आवयपणाचो अपमान सोसूनय ताका

वाटावंक धांवता. तिका पळयताना बाब येळपाक 'माथ्यावेल्या मळबांत भल्लेली फुगूच तिच्या दोळ्यांतल्यान दुकां जावन धन्नीर घसघसता' अशें दिसता. आनी 'देवस्पणाक पावस पडलोना जाल्यार कितें जालें?...अख्खी धन्नी पिकोवपाची तांक हियेच्या ह्या दुकांनी आसा!' (पा. 15) अशें ताका दिसता. हे कथेंतल्यान आनीकय एक दिसता तें अशें: जंय अणभवांचे संस्कार जातात, जंय जीण आखीर जियेतात, थंयच जयंतीबाय प्रवेश करता तेन्ना तिचेकडेन तें पुरायेन एकरूप आनी समरस जाता. ते खातीर आपणालें व्यक्तिमत्वय तें तातूंत विरगळायता देखून तांच्या कथांतलें चित्रण एकदम जिवें आनी परिणामकारक जाता, तशेंच तें वास्तवय जाता. हातुंतलीं मनशां तांचेर आयिल्ल्या प्रसंगा वेळार जे तरेन react जातात, तें वास्तव जिणेचेंच कलात्मक रूप थारता. जयंतीची ही तांक खेरीतच! हे तांकीक लागून तांच्या कथांनी विलक्षण (आकांताचो) संयम दिश्टी पडटा आनी हाकाच लागून कथेंतल्या प्रसंगांचेर भाश्य करप वा वाचप्यांच्यो भावना फुलोवप असलें तांच्या कथांनी चडशें जायना. एके वाटेन अशे रितीन व्यक्तिरेखेकडेन एकरूप जाल्लें आसतनाच दुसरे वाटेन तें अलिप्ततायेनच कथा बरयता. 'ती' तल्या साळूचें चित्रण हाची बरी देख म्हूण घेवं येता.

जयंतीच्या कथांचो सहजतायेन नदरेंत भरपी एक विशेश म्हळ्यार ह्यो कथा अस्तुरी नायिका प्रधान आसात. ही अस्तुरी ताणें आपल्या भोंवतणच्या समाजीक परिस्थितींत तिच्या वांट्याक येवपी वेगळ्या वेगळ्या दुखांच्या अणभवांचें, तांचे मुखार उब्रे रावपी प्रस्नांचें चित्रण करपी अशीच चितारल्या. तिच्या चित्रणांतल्यान गोंयच्या अस्तुरेची कथा, तिचीं सपनां, आकांक्षा, उर्बा उक्तावपाचो आनी तिच्या मनाचो पोड उक्तावपाचो यत्न लेखिकेन केला. ते नदरेन आपणाली ही नायिका जयंतीन बऱ्याच धिटपणान रंगयल्याशी दिसता. 'शारदाम्मा' तली शारदा, घोवाल्या मरणाचें दूख्ख काळजांत दवरूनय तातुंतल्यान भायर सरपाचो मार्ग सोदता आनी जिणेंत स्वाभिमानान जियेवपाचें ध्येय थाटायता. निश्चिंतायेन अशो जायत्यो शारदाम्मा आयच्या समाजांत आसतल्यो. आपणाल्या ह्या ध्येयामेरेन ती पाविल्ल्यानच मंजुळाक आपणाल्या हातांचो समर्थ तेंको ती दिवंक पावता. वा 'भाकीता' तल्या पुर्वार्धांतली वसुंधरा, 'फिलमीनमाना' तली फिलमीनमाना बी. तांचेर आयिल्ल्या प्रसंगांत तांचें वागणें वास्तव आनी न्यायाचेंच दिसता. हीं सगळीं मनशां समाजांत जशाक तशीं सोदूंक गेल्यार मेळचीं नात हें तितलेंच सत. आनी

साहित्यांतलो यथार्थ म्हणतात तो होच हेंवूय तितलेंच खरें.

अथांगांतल्यो वट्ट 17 कथा शारी आनी गांवगिरे जिणेंतले अणभव उक्तायतना केन्ना व्यक्ती चित्रणात्मक जाल्यार, केन्ना मानविकरण (personification) केल्ल्योय आसात. हे कथेंतलीं व्यक्ती चित्रणां म्हळ्यार समाजांत वावुरपी मनशां, जीं जिणेच्या प्रवासांत जयंतीक मेळिल्लीं. वेगळ्या प्रसंगार, वेगळ्या मळार, वेगळ्या वेळार, वेगळ्या निमतांनी, जाल्यार कांय तिच्या सरभोंवतणी अखंड वावुरपी. अशा ह्या साबारांक तिणें आपल्या कथाविश्वांत आसपावन घेतलां हें पळयतना ते ते कथेची निर्मिती प्रक्रिया कशी घडली आसत हे विशीं येवजिताना वास्तवाची नाळ कलात्मक आभासाकडेन कशी जुळटा हें स्पश्ट जायत वता. तिच्या अणभवांची वास्तवताय पारखुपाखातीर हे कथेंत जयंतीन वास्तव आनी प्रत्यक्ष तातुंतल्यान कितलें घेतलां, ताचेर कल्पनेचो संस्कार कितलो केला वा नकळटा जाला, कथेच्या वेगवेगळ्या घटकांची सरपळी कशी जाल्या, म्हळ्यार कथानक, व्यक्तीरेखा, तांचें वेगवेगळें पेंणें, कथेचो आरंभ आनी अखेर, कथेच्या साबार घटकांतलो चड प्रभावी घटक खंयचो आनी ह्या सगळ्याच मांडावळींतलीं कलात्मकताय हाचेर भासाभास करूं येता. देखीक 'बसवो' कथा घेवं येता.

हें कथेचें कथानक तशें सादेंच. स पिळग्यां आदीं गवळ दोंगरा पलतडच्या देवूळ गांवाक वसोवपी किरिष्ण ठाकर आनी ताचे वंशज हांच्या जिविताची ही फाणी. बांदे गांवावेल्या मुसलमानांच्या घुरयेक भिवून थंयच्यान पळून गोंयां आयिल्ल्या किरिष्ण ठाकराक शेळपेकान्निच्या गांवकार बुदवंतांनी आपयिल्ले सभेक तांची काकुळत येवन तांकां थंय रावपाक आसरो दिलो. तांका गांवचो कारकी केलो. पूण एके अटीर. "शेळपेकान्नीच्या पांयांडेन, ह्या परबता देवाच्या थळांत तूं कसलीच चोरी-लुबाडी, खोटें-नाटें करशीत तर खबरदार!.. हे कमरीच्या तरसादीन तुजी तकलीच हाणटलों!" (अथांग - पान 147) तेन्ना त्या थाणग्याक उतर दिताना किरिष्ण ठाकर सांगतां "म्हाज्या हातसून केन्नाच कसली चोरी-लुबाडी, खोटें-नाटें जावंचें ना! ...म्हाज्याच न्हू, तर म्हाज्या बारा पिळग्यांमदीं कोणूच एकटो केन्ना ह्या गांवांशी खोटारडेंपणां करूंचो ना!.. मरांसर ह्या गांवची सेवा हांव सत्यान करतलों!" (अथांग - पान 147) आनी अशे तरेन चंद्रवाडी म्हालाचो बसवो म्हूण थंयच्या बावीसय गांवांनी फिरपाची मेकळीक घेवन किरिष्ण

ठाकूर आनी ताचे वंशज रावतात.

ताचे फाटल्यान चलत उप्रांत खेमलो आनी इठ्ठल ठाकरूय थंय पावले आनी तांचे खातीरय महाजनांक सांगून किरिस्प ठाकरान तांची रावपाची सोय करून घेतली. आपणाल्या भोवडेच्या 22 गांवां मदले बारा आपणांक राखून, उरलले धा, पांच पांच करून त्या दोगांक वांटून दिले.

ह्याच ठाकराची सवी पिळगी आज गोविंद ठाकराच्या रूपान देवूळ गांवांत वावुरता. कथेचें कथानक घुंवता तें हेच पिळगे भोंवतणी. ठाकरवाड्यार गोविंद ठाकर सगळ्यांत व्हड. त्या थळाच्या मूळ पुरसाचो वारस म्हूण ठाकरांच्या कार्य-करणांत ताचोच मान पयलो. लम्नांत न्हवऱ्या-व्हंकलेन पायपडणेक पांयां पडचें तें ताका. बारशा दिसा पाळण्यांतल्या भुरग्याक पयली साकर घालची ती ताणेंच! नवे मठयेचे बुनयादीक पयलें खोरें मारचें तें गोविंदान. वाड-वडिलांची कुळी गांवपाचो मानय ताचोच आनी मेल्ल्याच्या मड्याक पयलो खांद मारचो तो गोविंदानच. पूण आयज ताच्या ह्या मुकादमपणाक तो कांचवेल्लो. इतलो तेंप ह्या मुकादमपणाचो अभिमान बाळगुपी गोविंद ठाकर आज ताच्या वज्या खाल फुगार जातालो. आनी ताका कारणय तशेंच आशिल्लें.

शेळपेकात्रीचे वर्साचे जात्रेक वचपी ठाकर जितले उमेदीन तिचे भेटेक गेले तितलेच विकळापून पर्थले. गांवच्या सवूय घरांनी आकांत घडिल्ले. सगळ्यांच्या घरांनी मेल्ल्यां मनशांचीं प्रेतां दाळिल्लीं आनी तातुंतलीं तीन तर खासा गोविंद ठाकराच्याच घरांतल्या मनशांचीं आशिल्लीं. ताचो पूत, ताची सून आनी नातू हांचीं! ताचे मठयेर सासणाचो काळोक जाल्लो ते घडणुकेन. जात्रेक सावन परतताना तांच्या पिकपीक मुखावेल्यान येवपी ट्रकान टक्कर दिली आनी पिकप तीन/चार लगाट्यो जावन सतयाचे देवतेवेल्यान गडगडत सकल वताना 13 जाणांचो बळी घेवन गेली. 12 ठाकर आनी तेरावो पिकपीचो ड्रायव्हर! प्रत्येकाच्या घरांतलो कोण ना कोण गेल्लो तसो प्रत्येकाक उणो-अदीक मारूय लागलेलो. पूण गोविंद ठाकराचो केसूय वांकडो जावंक नाशिल्लो. पूण ताचेर आनी गांवाचेर आयिल्ल्या प्रसंगान सगळ्यांक फडफडे पडलेले.

गोविंद ठाकराची अवस्था सामकी आसून नासल्या सारकी जाल्ली. त्या दिसाच्यान भेरिल्ले तकलेन तो दिसाचे दीस बसून रावतालो. आपणाल्या मनाकडेन जाल्यार केन्ना बांदेसरा कडेन मोन्यांनीच झगडतालो. ताका दोट्टी घाये जाल्ले.

एक आपणाल्या घराचो दिवो पालवला ताचो, आनी दुसरो वाड्यार पडलेल्या किण्णाट्याचो. तातूंत आनी वाड्यावेलीं पोरान-बायलां ताका पळोवन दांत किल्लितालीं. 'आपूण वांचोन लोकांक खावन बसला' म्हूण ताका शिराप सोडटालीं. जांचे खातीर गोविंद ठाकरान आपणाली उबी जीण होगडायली तातुंतलो एकलोय आज ताका म्हण नाशिल्लो की "दादी, तूं भियेवंक नाका! आमी आसात तुका फाटल्यान!" हाचेंच दूक ताका चड जाल्लें. ते भायर घरच्या गोठ्याक पडलेलो मोनेळय ताच्या मनाक सतायतालो. ताचे चारय घटमूट कानये बैल काळान व्हेल्ले. आनी ताका लागून पोरूंच्या वर्साक बसवो खेळोवंक पावलो ना. आनी आजय ताचो परिणाम अखळ्या गांवाक भोगचो पडटा हीं उतरां ताका बशिल्लेकडेन आयकुचीं पडटालीं. ताची अवतिकाय समजून घेवच्या आदींच ताचेर दुशण दवरतल्या गांवकाऱ्यांचो ताका राग येतालो. पूण तो कांयच करूंक शकनाशिल्लो. पोरूंच ताचे चारय बैल गवळार चरपाक गेल्ले कडेन लायटीचे सरयेचो शाक लागून मेल्ले आनी 'मेळिल्ल्या' बैलाकच बसवो फिरोवंक व्हरतात हे चालीक लागून ताणें पोरूंच्या वर्सा बसवो फिरोवंकच नाशिल्लो आनी ताचोच हो सगळो परिणाम अंदूं भोगचो पडटा ही सगळ्यांची समजिकाय जाल्ली.

बैल मेले आनी ताच्या घरांत रिती प्रमाण 12 दीस सुतक पडलें. त्या सुतकांतच ताच्या समती गायेगेर पाडो जालो. पूण वेंतभर पाड्याक बसवो म्हूण भोवोवपाची गोविंदाची तयारी नासली. दिसरात तो गवळार वचून कोणूय शेतकार आंगावणेचो बैल सोडटा काय म्हूण पळोवंक बसूंक लागलो. ठाकरान बैलाची वाट पळोवन गवळार बसपाचें सोडलें. आनी ठाकरवाडी चिंतेंत पडली. म्हाल बसवो फिरल्या बगर तांच्या बसव्याक फिरूंक मेळ नाशिल्लें. अंदूं कितेंय पूण विपरीत घडपाचें चिन्न तांकां दिसपाक लागलें आनी अखेरेक तांच्या मनांतलो भंय खरो थारलो. आज बशिल्लेकडेन गोविंद ठाकराक सगळें हेंच येवजतालें. आनी मुखार कितें करचें हें कळनाशिल्लें. अंदूय बसवो फिरयलो ना जाल्यार गांवकाऱ्यांच्या रागाक शीम-मेर उरची ना हें तो जाणां जावन आशिल्लो. बसवो फिरपा खातीर वाड-वडिलांनी घालून दिल्ली चाल मोडपाक ताचें काळीज तयार जाय नाशिल्लें. गोविंद ठाकर बसल्या जाग्यार कार्तीत सांपडिल्लो. आनी इतल्यान ताचे बायलेनच ताका मार्ग दाखयलो. समतीच्या वर्साच्या पाड्याक बसवो फिरोवंक व्हरपाचो. येसल्याच्या घराकडेन जाल्ले सभेंत सगळ्यांचें मत तेंच आशिल्लें. तांच्या त्या निर्णयान

मिणमिणलेल्या गोविंदान मनांतल्यान हार खाली. उपरांत बायलेच्या समजावण्यान शांत जावन आनी निमाणेकडेन पाविल्ल्या आपल्या आयुश्यांत कांयच उरलें ना, अशा वेळार धा लोकांचें वायट केल्ल्याचें पातक माथ्यार येवं नये म्हूण मना विरूध्द समतीच्या पाड्याक बसवो म्हूण घेवन फिरोवंक तयार जालो.

कथेचे हे देखीवेल्यान वाचप्यांक हांवें वयर कितें म्हळां ताची गवाय मेळटली. हे कथेंतलें वास्तव म्हळ्यार आयज केपें वाठारांत आनी गोंयांत हेरकडेनय दारा कणकणी नंदीबैल घेवन भोंवपी लोक आजूनय मेळटात. हे लोक मुळचे गोंयां भायले, जे आदल्या काळांत गोंयां भायल्यान येवन हांगासर वस्तीक रावले. ते आजूनय हांगा आसात. तेदेवेळच्या रिती प्रमाण तांकां कोणेतरी गांव/जमीन वसोवपाक दिल्ली. गांवच्या सणां-परबांनी तांकां तेदेवेळार तशी आजय हजेरी लावची पडटा. हाचे इतिहासीक पुरावे जशे आसात तशेच मौखीक साहित्यांत लोकवेदांतय तांचे पुरावे मेळटात. कथेची ही वास्तव फाटभूंय. हे फाटभूंयेच्या आदारान उपरांत पुराय कथानकाची रचना जाल्या. ताका दुसऱ्या कांय वास्तव घटनांची जोड दिवन ही कथा साकारल्या. ह्याच केपें वाठारांत रावपी कांय लोकांक फेस्ताक सावन परतताना भिरांकूळ अपघात जाल्लो. तातूंतल्यान कांय घराब्यांचो पुराय विध्वंस जाल्लो जाल्यार कांय घराब्यांतलो एकटो दुकटो वाटावल्लो.

ह्या दोन गजालींचो कलात्मक मेळ सादून आनी थंयच्या वाठारांत चलपी समज-अपसमज वा श्रध्दा-अंधश्रध्दा हांचो आदार घेवन हे कथेची निर्मणी कल्पनेच्या आदारान केल्या. त्या कारणान हातुंतलीं पात्रां आनी घटना जरी काल्पनीक आसल्यो तरी त्यो ते कथेच्या अवकाशांत खऱ्यो वा वास्तव दिसपा इतल्यो बऱ्यो जाल्यात. कथेंतली वातावरण निर्मिती वा पात्रांची उभारणी, ही जितली कलात्मक (पूण वास्तवाक धरून आसता) तितलेंच ते कथेचें यश आनी साहित्यीक वास्तवताय संभवनीय दिसता.

खंयचीय कथा तशी पोकळेंत वा निखटे कल्पनेंत निर्माण जायना. ते नदरेन 'अथांगां'तल्यो सगळ्यो कथा वास्तवच. पूण तातुंतलीं मनशां, तांचे मदले संवाद वा उलोवप, तांचो कथानकाच्या संदर्भांत जाल्लो विकास हें सगळें बरोवप्याच्या कल्पनाविलासाचेच खेळ! पूण त्या खेळांत तें सगळें खरेंच आसता. त्या पात्रांची मनोवस्था, तांची अंतीम अवस्था ही त्या खेळामेरेन खरीच आसता. ('शांतता कोर्ट चालू आहे.' ची देक) बरोवप्याचे भोंवतणी वा खासा ताचेच जिणेंत घडिल्ल्या

घटितांतल्यान एक एक कथा जांव येता. आनी तश्योच जायत्यो कथा हांगा जाल्यात. पावसा दिसांनी वीज पडून, लायटीची जिवी सरी लागून गोरवां मरतात, लग्नाक, जात्रे-फेस्ताक गेल्लेकडेन अॅक्सीडेंट जावन घराब्यांतलीं पुराय मनशां मरतात. वर्सावळीच्या भोगावळीचें बंदन न पाळिल्ल्यान जीं विपरीतां, अरिश्टां घडटात तांचो योगायोग मानतात (बसवो). नोकरेच्या सुवातींनी एल्सा सारकीं मनशां भेटतात. 'सपना'ल्या विकृतीचें दर्शनय समाजांत जाता. ह्या साबारांतल्यान बरोवप्याक चत्रायेन कितें तरी सुचता ताची नोंद मनोमन जायत आसता. बरोच तेंप ह्यो गजाली आपल्या मनांत घोळयत रावताना, सांगात्यांच्या संगतीन ते विशीं उलयत रावताना बरोवप्याच्या मनांत जें देंविल्लें आसता तांतल्यान कथा आकाराक येता.. 'शारदाम्मा, बसवो, मुमताज, भागरत, काणी सिंद्रेलाची' अशो काणयो हाची देख म्हणूं येता. ह्या सगळ्यांतलीं व्यक्ती चित्रणां खरीं आपणें पळयिल्लीं म्हणपाची गवाय खासा जयंती प्रस्तावनेंत दिता. म्हणटकच ह्यो साबार व्यक्तीरेखा वास्तव जिणेंतल्यो जाल्ल्यान खऱ्योच! पूण अशें आसल्यारय एखाद्री गजाल घडली वा एखाद्री व्यक्ती मेळली वा तिचे जिणेंतले अणभव अणभवले जाल्यारय ताका साहित्यरूप दिताना कथानक फुलोवपाचें स्वातंत्र्य बरोवप्याक आसता. बरोवप्याच्या मनांत आपणा भोंवतणी पळयताना एक बीं किल्लता इतलोच त्या वास्तवाचो वा प्रत्यक्षाचो आनी ते कथेचो संबंद आसता. बाकीचें जें कितें घडटा तें तातूंत सहजतायेन येवन मेळत आसता आनी प्रतिभेच्याच आदारान ताका साहित्यरूप मेळटा. तातुंतल्यानच लेखकाचे प्रतिभेची, सर्जनशिलतेची शीममेर स्पश्ट जाता आनी ताच्या लेखनाची कला आनी साहित्यीक विशेषताय दिश्टी पडटात.

'अथांगां'तल्या कांय कथांनी, देखीक 'फिलमिनमाना', 'सपन', 'तो येतलो देखून', 'ती' तली नांव नाशिल्ली बायल, 'आसाडी'तली धत्री, मुमताज, हांचे वरवीं समकालीन समाजांतले अस्तुरेच्या मनाचो थाव घेवपाचो यत्न केल्लो दिसता. हे अस्तुरेचें दूख्ख आनी तिच्यो वेदना, एकटुकेपण उकतें करतात. त्यो चडशो आगतिक, भावनाविवश आनी काकुळतवाणीशो दिसतात. 'गर्जनां'तल्या feminist approach आशिल्ले अस्तुरेचे फाटभुंयेचेर ही बायल शक्यतायेच्या पावंड्यावेली, सोशीक आनी सर्वसमावेशक अशी समजिकायेची भुमिका घेवपी अस्तुरी दिसता. ताका लागून ह्या कथां मदले अस्तुरेची तांक वा बळगें उकतें जावंचें बदला तांचीं दुखां ही सहानुभुतिचोच विशय जाल्यात. पूण अशो कथा उण्या प्रमाणांत आसात.

हाचें कारण जयंतीच्या समकालीन समाजांतच अशे तरेचीं मनशां मेळप कुस्तारच. ते भायर जयंतीच्या व्यक्तिमत्वाचोय प्रभाव आसा. ताका लागून स्त्रित्वाचे तांकीचो आविश्कार करपी ताच्यो 'आसाडी', 'भेट', 'शारदाम्मा' अश्यो ह्या झेल्यांत आस्पाव जाल्ल्यो लोकसंस्कृतायेचे फाटभुंयेचेर आयिल्ल्यो कांय कथा प्रभाविपणान आयिल्ल्यो दिसतात. ह्या कथांतल्यो अस्तुन्यो ह्यो आपणाक सोदताना दिसतात. तटस्थतायेन आपणालें मुल्यमापन करताना दिसतात. शारदाम्मा सारकी अस्तुरी अर्थीक नदरेन स्वतंत्र आसूनय तिच्या वांट्याक येवपी एकाकीपण आनी सांगाताच तिका जाणवपी दुर्बळकाय आनी पुरूश प्रधान समाजाकडल्यान जाता ती उपेक्षा हांगा उक्ती जाल्या. निमाणे कडेन अशा समाज वेवस्थेक लागून तिच्या वांट्याक येवपी एकाकीपण, उपेक्षा, दुर्बळकाय हांचो विचार अदीक खोलायेन करूंक येतालो. हाचें कारण आयचे अस्तुरेचें तें वास्तव जावन आसा. ह्या सगळ्यांचो वेध घेवपाचो यत्न जयंती करताच, हें कोंकणी कथेच्या मळावेले सुगुर्व्याचें लक्षण. ते नदरेन कोंकणींतलो feminism अदीक अर्थपूर्ण जाता अशें म्हळ्यार तें वावगें थारूं नये. आत्मभान आयिल्ली, स्वत्व सोदपी, घराब्याच्या मोयपासांतल्यान सुटका करून घेवन आपणाल्या आयुश्याक नवो अर्थ मेळोवन दिवपाचो यत्न करपी हे नदरेन जयंती अस्तुरे कडेन पळयताना दिसता. ह्या कथांतल्यान उक्तो जावपी अणभव हो बाबडो वा भावनाविवशी न्हय. तो बुध्दिनिश्ठ आसा. तसोच जिविताविशीं भाश्य करपीय आसा. ते नदरेन 'अथांगां'तलो लेखिकेचो कल्पनाविलास हो कलात्म आनी वास्तवाधिश्टितच आसा.

(कला अकादेमी, पणजी आनी कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय हांणी 19 मे 2002 दिसा घडोवन हाडिल्ल्या 'साहित्य प्रकाश' कार्यावळींत सादर केल्लें प्रपत्र - सोद - चवथो अंक, नोवेंबर - 2002 ह्या अंकांत उजवाडाक आयलां.)

□